

A KERESZTYÉN EMBER IDENTITÁSA¹

A felkérés értelmében előadásomban először a keresztségről, mint a keresztyén identitás meghatározó eleméről kívánok szólni. Másodsor azzal foglalkozom, hogy gyülekezeti lelkipásztorként hogyan segíthetjük elő a keresztségi identitás születését, fenntartását. Harmadszor pedig egy olyan modellt ismertetek vázlatosan, amely segítség lehet annak kimunkálásában, hogy mit jelent egy pluralista világban egyértelmű keresztyén identitással krisztusi módon jelen lenni.

I. A KERESZTSÉG, MINT KERESZTYÉN IDENTITÁSUNK ALAPJA

A keresztyén ember identitása krisztusi identitás. Ezt az identitást életre hívja, kifejezi és elpecsételi a keresztség sákramentuma. A keresztség, ami az Isten népébe történő betagozódás, valamint a keresztyén élet elkezdésének sákramentuma, arra hivatott, hogy egészen mélyen meghatározza számunkra, kik vagyunk Jézus Krisztusban. A keresztség bibliai szimbolikája természetesen többrendű. Beszél az újjászületésről (Jn 3,5: „*ha valaki nem születik víztől és Lélektől*”; Tit 3,5), valamint a megmosatásról, megtisztítatásról. (Apcsel 22,16: „*Kelj fel, keresztelkedj meg, mosd le bűneidet, segítségül híván az Úr nevét*”; 1Kor 6,11: „*megmosattatok, megszentelődtek, és meg is igazultatok az Úr Jézus Krisztus nevében és a mi Istenünk Lelke által*”; Ef 5,26-27). Pál hangsúlyozza a keresztség közösségi dimenzióját is, hiszen „*mi is mindnyájan egy testté kereszteltettünk*” (1Kor 12,13). Használja az apostol a Krisztus felöltözésének a képét is (Gal 3,27: „*Akik Krisztusba kereszteltettek meg, Krisztust öltöttétek magatokra*”). Két másik meghatározó bibliai kép a Krisztusba való beoltatás, a vele való egyesülés („*Krisztusba kereszteltettek meg*”, Gal 3,27; vö. Mt 28,19-20), valamint a Róm 6,3-4-ben az ehhez kapcsolódó, Krisztussal együtt történő meghalás és feltámadás képe: „*Vagy nem tudjátok, hogy mi, akik a Krisztus Jézusba kereszteltettünk, az ő halálába kereszteltettünk? A keresztség által ugyanis eltemettünk vele a halálba, hogy amiképpen a Krisztus is feltámadt a halálból az Atya dicsősége által, úgy mi is új életben járjunk.*”

A Krisztussal való egyesülés, másképpen fogalmazva a Krisztusban való részesedés, valamint a vele való meghalás és feltámadás képei abszolút döntőek a keresztségi identitásunkra nézve. Azt is meg kell jegyeznünk, hogy a Heidelbergi Káté ide vonatkozó tanítása (69-73 kérdés-felelet), bár nem hallgatja el, de arányaiban engedi elsikkadni a keresztség ezen dimenzióit a megmosatás, megtisztítatás képével szemben.² Éppen ezért tartom mai előadásomban megkerülhetetlennek a Róm 6,1-14 szakaszát, amelyről röviden kívánok szólni.

Michael Green, anglikán teológus mutat rá arra, hogy a Róma 5. első fele éppen azért lehet olyan radikális a Jézus Krisztus általi megigazítás vonatkozásában („Krisztus értünk”), mert a második felében arról beszél, hogyan részesedünk a második Ádámban, Krisztusban („Mi Krisztusban”). A kettő együvé tartozik, hiszen „*a megigazulás erkölcstelen és lehetetlen lenne, amennyiben Krisztus, az egyetlen igaz nem venne fel bennünket és nem egyesítene minket magával.*”³ Ennek a belépésnek a rítusa a keresztség, megigazulásunk pecsétje, ami világossá

¹ Elhangzott Mátraházán 2012. március 29-én, a Budapest-Déli Egyházmegye tanulmányi hetén.

² A 70. kérdés-feleletben olvasunk rövid utalást a részesedés, valamint a meghalás és feltámadás témájában: Mit jelent a Krisztus vérével és Lelkével való megmosatás?

Felelet: Jelenti, hogy Istentől bűnbocsánatot nyerünk kegyelemből Krisztus véérért, melyet érettünk az ő áldozatában a keresztfán kiontott. Továbbá jelenti, hogy a Szentlélek megújít és Krisztus tagjává szentel, hogy a bűnöknek napról-napra mindinkább meghaljunk és istenfélő és feddhetetlen életet éljünk.

³ Michael Green, *Baptism – Its Purpose, Practice and Power*. IVP, Downers Grove, Ill. 1987. 48.

lesz a Róma 6. bevezető soraiban. Hogyan élhetnénk a régi életben, hogyan maradhatnánk meg a bűnben, csak azért, mert „*ahol megnövekedett a bűn, ott még bőségesebben kiáradt a kegyelem?*” – kérdezhetjük Pállal (Róm 5,20). A válasz pedig nem más, mint az, hogy ha Isten részeltetett bennünket Krisztus halálában, feltámadásában és győzelmében; ha egyek lettünk vele a keresztség által, többé már nem maradunk ugyanazok.⁴

Érdemes megfigyelni, hogy a Róma 6. gondolatmenete hogyan halad előre a krisztusi identitás és a krisztusi életgyakorlat irányába. Az első lépés Istennek a cselekedete Jézus Krisztusban, amit a keresztség létrehoz és demonstrál: „*A keresztség által ugyanis eltemetttünk vele a halálba, hogy amiképpen a Krisztus is feltámadt a halálból az Atya dicsősége által, úgy mi is új életben járjunk. ... Mert aki meghalt, az meghalt a bűnnek egyszer s mindenkorra, aki pedig él, az az Istennek él.*” (Róm 6,4) Aki tehát eggyé lett Krisztussal, az vele együtt meghalt a régi Isten nélküli, sőt, Isten ellenes, a bűn által uralt életnek, és vele együtt feltámadt az új életre, amely életben Istennek él. A 11. vers, a korábban leírtak valósága fényében, éppen a keresztyén ember identitását célozza meg: „*Ezért tehát ti is azt tartsátok magatokról, hogy meghaltatok a bűnnek, de éltek Istennek a Krisztus Jézusban.*” A logizomai ige jelentése: számít, számon tart, számadásba vesz – és így gondol, vél. Azaz Pál arra szólít fel, hogy olvasói logikusan vegyék számba, ami velük a keresztségben történt, és ennek alapján gondolkodjanak magukról. Hiszen nem mindegy, hogyan gondolkodik magáról a keresztyén ember. Az önazonosságunk az, ahogy magunkra gondolunk, amit magunkról és aminek magunkat tartjuk. Mivel a keresztségben Krisztussal együtt meghaltunk a bűnnek, és vele együtt, sőt a 11. v. szerint *őbenne* élünk Istennek, ezt tudnunk kell. Itt pillantsunk röviden vissza az apostol retorikától sem mentes korábbi kérdésére: „*Vagy nem tudjátok, hogy mi, akik a Krisztus Jézusba kereszteltettünk, az ő halálába kereszteltettünk?*” A válasz, hogy gyakran sajnos nem. Nem így gondolunk magunkra, és nem a keresztség az, ami meghatározza azt a belső képet, amit Istenről, magunkról és a világról hordozunk magunkban. Már pedig Pál apostol gondolatmenetében a 11. v. átmenet az egyértelmű erkölcsi buzdítás felé: „*Ne uralkodjék tehát a bűn a ti halandó testetekben... Tagjaitokat se adjátok oda a bűn szolgálatára, hogy a gonoszság fegyvereivé legyenek, hanem adjátok oda magatokat az Istennek, mint akik halálból életre keltetek...* (vv.12kk). A sorrend tehát, amely kibontakozik előttünk a következő: az első Isten evangéliumi cselekedete Jézus Krisztusban, ami megtörtént (aoristos!) mindazokkal, akik a keresztségben eggyé lettek Jézus halálával és feltámadásával; másodsor ennek a befejezett cselekedetnek az alapján formáljuk ki keresztyén identitásunk; harmadszor pedig – nyilvánvalóan ettől elválaszthatatlanul – éljünk Istennek szentelt életet. A keresztyén életgyakorlat a keresztyén identitásból fakad, a keresztyén identitás pedig Krisztus halálából és feltámadásából források, amit éppen a keresztség erősít meg, formál ki bennünk.

Kálvin János Institutiojában, „*A módról, melyen Krisztus kegyelmét vesszük*”, újra és újra visszatér ahhoz a gondolathoz, hogy a Krisztus áldásaiban akkor részesülünk, ha ő a miénk lesz és bennünk fog lakozni, azaz ha belé oltatunk és őt öltözzük fel.⁵ Ez pedig a Szentlélek munkája, aki a „*gyökere és magja bennünk a mennyei életnek.*”⁶ sőt, ez annyira igaz, hogy Krisztus „*csakis a Szentlélek által egyesül velünk.*”⁷ Ugyanakkor Kálvin nem fél a keresztségről is úgy szólni, mint amelyben megszületik ez az egység. A Róm 6,3 összefüggésében így fogalmaz: „*E szavakkal nemcsak az ő {Krisztus} utánzására buzdít minket (mintha azt mondaná, hogy mi a keresztség által figyelmeztetést nyerünk, hogy a*

⁴ Uo, 48.

⁵ Kálvin János, *A keresztyén vallás rendszere I.* Pápa, 1910. 513-517. Krisztus bennünk lakozásáról vö. még: 544-545.

⁶ Uo. 514.

⁷ Uo. 516.

*Krisztus halálának példája szerint meghaljunk a mi gonosz kívánságainknak és az ő feltámadásának példájára feltámadjunk az igazságra), hanem a dolognak mélyebb részére hatol, nevezetesen, hogy a keresztség által Krisztus minket az ő halálának részeseivé tett, hogy abba bele oltassunk. És valamint a galy állagát és táplálékát abból a gyökérből veszi, amelybe beoltották, úgy azok, akik a keresztséget a tartozó hittel veszik, valósággal érzik Krisztus halálának hatható voltát az ő testüknek megöklésében, s egyúttal feltámadásának hatását is, a léleknek megelevenítésére.”⁸ Kálvin János tanításában tehát hangsúlyos a Krisztussal való életközösség, titokzatos egyesülés, az *unio mystica cum Christo*, aminek kifejtésében nem esik sem a sákramentalizmus, sem a spiritualizálás csapdájába. A Krisztussal való közösségben Isten Szentlelke, Igéje és a keresztség által olt be. Amit a Lélek elvégez az Ige által, azt erősíti meg a keresztség által. Itt születik és ebben táplálják a keresztyén ember identitása, a krisztusi, azaz keresztségi identitás.*

II. A KERESZTSÉGI IDENTITÁS FORMÁLÁSA, MINT LELKIPÁSZTORI KIHÍVÁS

A probléma

A keresztségi identitás megszületése és fenntartása azonban számos kérdést vet fel számunkra. Már Sebestyén Jenő felhívja a figyelmet, hogy „*a ker. ember élő vallásosságához hozzátartozik az is, hogy a keresztség misztikájának levegőjében is éljen, mert máskülönben egész megkereszteltetése csak hideg élettörténeti adat marad a számára és semmi más.*”⁹ Mivel azonban a csecsemő-keresztség nem hagy élményszerű emléket a lelkünkben, „*így nekünk a keresztségi öntudatot valósággal nevelés útján kell híveink lelkében felébreszteni, táplálni és ébren tartani.*”¹⁰ Ezen keresztségi öntudat szükségének igazolására idézi Kálvint¹¹, de talán még hasznosabb számunkra, ha Luther jól ismert gondolatait hallgatjuk: „*Immár alig akad valaki, aki észbe venné, hogy meg vagyon keresztelve ... úgy kell a keresztséget tekinteni és hasznunkra fordítani, hogy az erősítsen és vigasztaljon minket, ha a bűn és lelkiismeret szorongat. Mondjuk ilyenkor azt: 'De hisz én mégis csak meg vagyok keresztelve! Ha pedig meg vagyok keresztelve, akkor az enyém az ígéret, hogy üdvözülöm kell és testem, lelkem elnyeri az örökéletet.'*”¹²

A keresztség szerepe tehát túlbecsülhetetlen a krisztusi új identitásunk megértésében és megélésében, a benne való megerősödésben. A keresztség kell, hogy adja azt a belső képet, hogy mi Krisztussal együtt meghaltunk, és vele együtt feltámadtunk, és a Krisztussal való egységünk, az Ő jelenléte bennünk a legvalóságosabb valóság. Keresztyén életet élni azt jelenti, hogy arra hívtunk, hogy ebből a középpontból éljünk. Ez az a keresztyéni identitás, ami meggyengült és elhomályosodott bennünk. Mielőtt kísérletet tennék annak felvázolására, hogy hogyan ébreszthető fel és tartható életben az a krisztusi-keresztségi identitás, szükséges, hogy annak a folyamatáról szóljak röviden, ahogy ez a helyzet előállt.

⁸ Kálvin János, *A keresztyén vallás rendszere II.* Pápa, 1910. 583.

⁹ Sebestyén Jenő, *Református Dogmatika*, IV. kötet: Sacramentologia. Kézirat, Budapesti Református Theológiai Akadémia Kurzustára. 47.

¹⁰ Uo.

¹¹ „*Úgy kell pedig gondolni a dolgot, hogy bármely időpontban keresztelkedtünk is meg, egyszer egész életünkre megmosattatunk és megtisztítottunk. Ennélfogva akárhányszor elbuktunk, meg kell újítanunk a keresztség emlékezetét és ezzel fel kell fegyverezni lelkünket, hogy a bűnök bocsánata felől mindig biztos és nyugodt legyen.*” Kálvin János, *A keresztyén vallás rendszere II.* 581., Sebestyén Jenő, 49.

¹² Idézi Sebestyén Jenő, 49.

Alan Kreider missziológus *A megtérés változása és a Corpus Christianum kezdetei* c. könyve ebben a kérdésben alapos eligazítást nyújt.¹³ Kreider alaptézise, hogy a megtérés értelmezésének és gyakorlatának változása alapján érthető meg a keresztyén egyház helyzete az ún. Corpus Christianumban¹⁴, abban a kontextusban, amikor az egyház és az állam hatalma szorosan összekapcsolódik, és amikor a keresztyénség a kultúra, a filozófia, a tudományok, a politika – azaz a nyilvános élet egészét - magától értetődően meghatározó domináns szerepben van. Az első keresztyének megtérés fogalma és gyakorlata alapvető változáson ment keresztül az évszázadok során, szoros összefüggésben azzal, ahogy a keresztyén egyház politikai-hatalmi tényezővé vált. Ugyanakkor, mivel a Felvilágosodás óta ez a domináns szerepe megkérdőjeleződött, sőt – bár különböző országokban különböző mértékben – de minden országban erőteljes változáson megy keresztül, a szekularizáció és a vallási, erkölcsi és kulturális pluralizmus következtében a jelen helyzet számos párhuzamot mutat az egyház élete első három évszázadával. Missziói helyzetben vagyunk, amikor nem magától értetődő már a keresztyénség érvényessége, igazsága, ismerete, valamint az egyház a társadalomban perifériára szorul.

Kreider, áttanulmányozva korai megtérés történeteket, rámutat, hogy a megtérés lényege a korai egyházban a *változás* volt, de nem pusztán a hitismeretet érintő változás, hanem ezzel együtt a viselkedésbeli vagy etikai, valamint a közösségi hovatartozásban beálló változás. Fontosnak tartja, hogy a megtérés mint változás e három dimenzióját együtt tartsuk, mert meglátása szerint az etikai és közösségi dimenziókat a kutatók gyakran nem hangsúlyozták elégséges mértékben.¹⁵ Ebben az evangéliumi formálódásban a korai egyház katechetikai gyakorlata volt a meghatározó, amelynek során – természetesen a keresztséget megelőzően – az egyházi vezetők olyan módon tárták fel Krisztus tanítását és alkalmazták azt a jelöltek életére, hogy új identitást nyertek és megújult a viselkedésük, magatartásuk is¹⁶ (ez utóbbi természetesen elválaszthatatlanul része volt a korai keresztyénség vonzó mivoltának és ebből fakadó gyors terjedésének.) A katechézis módjára hamarosan visszatérünk.

A szerző könyvében azt követi nyomon, ahogy a megtérésnek a teljes körű és radikális értelmezése átalakult az évszázadok során. Amint a keresztyénség államvallássá lett, és a keresztség egyre kevésbé jelentett életveszélyt (mártírium), valamint egyre többen akartak keresztyéné lenni, egyre inkább gyengült, majd elmaradt a viselkedés megváltozásának hangsúlyozása, illetve az erre való felkészülés. A keresztyén birodalomban a keresztyén értékek általánosan elfogadottak lettek, valamint egy keresztyén társadalomban a krisztusi közösséghez való tartozásnak sem volt úgy jelentősége, mint az első három évszázadban, ezért a magatartás változása, a bűnök rendezése, a szabadulás és gyógyulás, valamint az Isten új népéhez való tartozás identitása elsikkadt, és a hangsúly az igazi hitformulák megtanulására tevődött (mind a mai napig!). Így gyengült meg, fakult meg a keresztség, mint krisztusi identitásunk alapja, a megtérésnek, gyógyulásnak, szabadulásnak, megszentelődésnek az alapja.

A válasz: katechézis

¹³ Alan Kreider, *The Change of Conversion and the Origin of Christendom*. Trinity Press International, Harrisburg, Pennsylvania, 1999.

¹⁴ Az angol „Christendom” szót fordíthatjuk a „Nagy Konstantini kor” kifejezéssel is.

¹⁵ A három eredeti kifejezés: belief, behaviour, belonging. Kreider, xv.

¹⁶ Uo. 18.

Kreider hangsúlyozza, hogy a mai poszt-keresztyénnek is nevezett korban sokat tanulhatunk a korai keresztyének missziológiai éberségéből.¹⁷ Ez utóbbi alatt azt érti, hogy ők nagyon is tudatában voltak saját kultúrájuk uralkodó mintáinak, és a katechetikai folyamat, a keresztyén életbe való bevezetés, az erre adott válaszból fakadt. Visszatérve előadásunk eredeti kérdéséhez, a keresztyén identitás ébresztésének és formálásának lelkipásztori kihívásához a mi kontextusunkban, tekintsünk rá a korai katechézisre, majd tegyük fel a kérdést, hogy mit tanulhatunk őseink gyakorlatából mi magunk.

Kreider a sokat mondó „A megtérés útja” c. fejezetben mutatja be a korai keresztyének katechéziséét, ill. annak idővel (a negyedik századra) kialakuló négy lépcsőjét, amelyet ismertetek.¹⁸ A hosszan tartó katechézis célja az volt, hogy a jelöltek végigjárják a megtérés útját annak mindhárom dimenziójára nézve, és ezáltal olyan emberré formálódjanak, akik Jézus közösségének a tagjai, és akiket már nem a környező pogány társadalom értékei alakítanak. Az első fázis az ún. evangélizáció fázisa. Kapcsolat születik a keresztyének és a „jelöltek” között mindennapi élethelyzeteken keresztül. Ebben döntő szerepe volt egyrészt a keresztyének szeretettel teli és tiszta életének, valamint nem ritkán csodáknak (pl. gyógyulások). Ha a jelöltek ez felkeltette érdeklődését, keresztyén pártfogójával elment a gyülekezeti vezetőhöz, hogy tanítást kérjen. Amennyiben megvizsgálás után alkalmasnak találtatott (a fő kérdés, hogy úgy élnek-e, hogy képesek meghallani az Ige tanítását, és ezért szó esett a jelölt családi állapotáról, hivatásáról – pl. nem tagja-e olyan hivatásnak, amely együtt jár bálványimádással, gyilkolással, szexuális szabadossággal, stb.), felvételt nyert a katechumenátusba, bebocsátást kapott a második fázisba.

A második fázisba lépve elhagyták a régit, és elkötelezték magukat a „megtérés útjára.” A keresztyének nem tekintették őket többé közönséges pogányoknak, de nem is voltak még a keresztyén közösség tagjai. Kreider hangsúlyozza, hogy ebben a fázisban a hangsúly a jelöltek viselkedésének, magatartásának, életének erkölcsi átformálódásán volt. Ennek része volt a heti több alkalommal tartott kora reggeli igei tanítás, valamint az is, hogy számos cselekedetben résztvettek a keresztyénekkal együtt, és példájuk formálta őket. Látták és átélték, hogy mit jelent krisztusnak lenni a szegények, az elesettek, a betegek, az ellenség jelenlétében, és ez része volt formálódásuknak. Jusztin Mártír írása alapján mutat rá Kreider arra a négy alapvető területre, amelyeken a keresztyén katechézis Krisztus szabadságát és szabadítását hivatott kimunkálni a jelöltekben: a pénzhez ill. vagyonhoz, a szexualitáshoz, az ellenséghez és a mágiához, okkult gyakorlatokhoz való viszony.¹⁹ Idővel újabb megvizsgálás következett: Jó és igaz módon éltek-e, mint katechumenek? Tisztelték-e az özvegyeket? Látogatták-e a betegeket? Részt vettek-e mindenféle jó cselekedetekben? Amennyiben igen, beléptek a harmadik fázisba.

A harmadik fázis a megvilágosodás időszaka, amikor egyre nagyobb hangsúly került a hitismeretre. Ortodox tanítást kaptak a hitvallásról, figyelmeztetést veszélyes tévtanokról. Az imádságnak, alkalmanként a szabadító imádságnak ebben a fázisban is nagy szerepe volt. Végül minden tanítás a keresztség rituáléjában csúcsosodott ki leggyakrabban Húsvét hajnalán. Lelki felkészülés után megtagadták a Sátánt, megvallották a hitüket az Atyában, a Fiúban és

¹⁷ Kreider, 101-107.

¹⁸ The Journey of Conversion, 21-32.

¹⁹ Kreider, 5. Jusztin így ír: *„Azelőtt örömmel leltük a tisztátalanságban, ám most csakis a tisztaságot szeretjük. Azelőtt mágiát gyakoroltunk, most csak az igaz és egyetlen Istennek szánjuk oda magunkat. Azelőtt jobban szerettük a pénzt és a vagyont, mint bármi mást, most megosztunk mindent, amink van, és adunk a rászorulóknak. Azelőtt gyűlöltük és gyilkoltuk egymást, nem ettünk azokkal, akik más fajtához tartoztak, most, Krisztus kijelentése óta, szeretjük ellenségeinket és imádkozunk azokért, akik ok nélkül gyűlölnék minket.”*

Szentlélek Istenben. „Újjászülettek a vízben” és „Krisztust öltözték magukra”, amit a fehér ruha felvétele is jelképezett. Ebben lett teljessé az új közösséghez, az Isten egyházához való tartozás is, innentől lettek Isten családjának tagjai. Ekkor részesedhettek először az úrvacsorai közösségben és a szent csókban, az újonnan született testvériség jelében. Kreider így foglalja össze a keresztség felülmúlhatatlan jelentőségét: „*A hitük, a közösségi odatartozásuk és a viselkedésük átforgalmazódott a megtérés útján. A katechumenek keresztyénné lettek, és bár még újonnan született (neofita), de mégis teljes jogú tagjai a keresztyén egyháznak.*”²⁰ A viszonylag rövid negyedik fázis Húsvét után a keresztség és úrvacsora kérdéseit, megtapasztalását illette.

Következtetések

Láthatjuk, hogy a keresztség, amely a keresztyének számára egy átfogó értelemben vett megtérés folyamatának a szimbolikus, valamint a Lélek által valóságos csúcspontja is volt, milyen erőteljesen kifejezte és közvetítette egy új identitás születését. A mi kérdésünk, hogy hogyan segíthet a korai keresztyén egyház missziói helyzetben gyakorolt katechézise bennünket abban, hogy egy pluralista és szekularizált társadalomban elősegítsük a keresztségi identitás születését és fenntartását. Megjegyzéseimben a felnőtt katechézis, azaz keresztlői ill. konfirmációi felkészülést tartom magam előtt adottnak véve azt a missziói helyzetet, amelyben a gyülekezet missziói jelenléte és munkája következtében emberek jutnak hitre.

A keresztyén egyházba, a keresztyén hitbe való bevezetésnek, a katechézisnek a megtérés korábban ismertett átfogó értelmezését és gyakorlatát kell szem előtt tartani. Éppen ezért tudatosan egyensúlyban kell tartani a bevezetés morális, kognitív és közösségi dimenzióit. A felkészülés nem lehet csak hitvallásismeret (kognitív aspektus), miközben természetesen az igaz hitismeret nem hanyagolható el. De az igaz hitvallásismeret önmagában nem segít a mai embernek abban, hogy azon erők fogságából, amelyek életét szétzilálták, beszennyezték, tévútra vezették, megszabaduljon. Sőt, vajon képes-e a Bibliai kijelentés szisztematikus kifejtését az Atyáról, a Fiúról és Szentlélek Istenről, az egyházzal és a sákramentumokról befogadni, amennyiben személyes életében nem történik mélyreható evangéliumi változás? Fontos hangsúlyozni ugyanakkor, hogy a viselkedés, magatartás megtérése, a krisztusi jellem kiforgalmazása – ami természetesen nem lesz teljessé és nem is marad abba a keresztlés ill. konfirmáció napján – nem születik automatikusan a Tízparancsolat oktatásából. Amint Kreider is megjegyzi, a katechetikai formálódásnak szükséges hogy legyen morális tartalma, de ehhez hozzá kell hogy tartozzon Isten kegyelmének, szeretetének és hatalmának átélése, megtapasztalása.²¹ A katechézisnek részévé kell tenni a mélyreható bűnbánat, bűnbocsánat és megbocsátás lelkipozíciói jellegű kérdéseit, a szabadulás és megtisztulás átélésének lehetőségét.²² Mindezt annak a bibliai igazságnak a kontextusában, hogy Krisztussal együtt meghaltunk és vele együtt feltámadtunk egy új életre, amely a velünk, sőt bennünk élő Krisztus jelenlétével és erejével éljük. Ennek pecsétje a keresztség, ami a konfirmációban megerősítetik. Elengedhetetlennek tartom, hogy a konfirmáció vagy felnőtt keresztség alkalmával a jelöltekben egészen tudatos legyen, hogy ami akkor történik, nem más, mint régi életük eltemetése Krisztussal együtt, és új életük megkezdése Krisztussal együtt. Itt születik meg bennük a mélyreható keresztyén identitás. Sebestyén Jenő gondolatai a keresztség

²⁰ Uo. 26.

²¹ 105.

²² A Jusztin Mártír által említett négy terület, a szex, a pénz, az ellenségesség és a mágia ill. okkult területei a mai helyzetben legalább annyi figyelmet érdemlnek, mint az első századokban. A képzeletvilágunk démoni hatalmaktól való megtisztulásához ld. Eugene Peterson magyarázatát az egyiptomi tíz csapás jelentéséről. Peterson meghúzza a vonalat egészen a kora keresztyén katechéziséig. Eugene Peterson: *Christ Play in Ten Thousand Places*. Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 2005. 160-169.

misztikájának neveléssel, igehirdetéssel és a „praxis pietatis” által történő ápolásáról²³ egyértelműen felszabadíthatnak bennünket arra a meggyőződésre, hogy a keresztségi identitás akkor is megformálható és ápolható, ha valaki gyermekkeresztségben részesült.

A katechézisnek döntő aspektusa a közösségi dimenzió is, hiszen a keresztség által nemcsak Krisztusba, de népébe is beolvasztanak. Ehhez tartozik a felkészülés során a közösség megélésének elősegítése és ápolása, a bevezetés a közös imádság gyakorlatába, valamint a közös szolgálatba a gyülekezetben.²⁴ Az Isten népének közösségi voltáról szóló tanítást a közösség megélésének lehetőségei kell hogy kíséreljék.

A keresztyén identitás formálásának és ápolásának lelkipásztori kihívása természetesen nagyobb, mint a megfelelő katechézis megformálása és gyakorlata. Mégis azért korlátoztam magam erre a területre, mert meggyőződésem szerint ez szolgálatunk azon része, amelyben a legtöbbet tudjuk tenni a helyes keresztyén identitás születéséért. Ugyanakkor szeretném még jelezni, hogy ez a kérdés messzemenő következményekkel kell hogy járjon igehirdetésünkre nézve.²⁵ Értékes lehetőség a keresztséghez kapcsolódó homíliáink átgondolása is. Több alkalommal volt, hogy a gyülekezet gyermekeit is megszólítottuk keresztség alkalmával, erősítve bennük annak tényét és jelentőségét, hogy ők is meg vannak keresztelve. A szülők és keresztszülők felkészítése szintén lehetőséget ad arra, hogy rámutassunk, hogyan tudják gyermekeik keresztség tudatát ápolni.

III. A KERESZTYÉN IDENTITÁS A VALLÁSI PLURALIZMUS VILÁGÁBAN

Erre a kérdésre már csak röviden tudunk kitekinteni. Célom, hogy felmutassam azt az alapvető keresztyén magatartást, lelkületet, attitűdöt, ami mély és erős keresztyén identitásból fakad egy mind vallásilag, mind kulturálisan, mind erkölcsileg pluralista és mindent relativizáló világban. Hogyan élhetjük meg keresztyénségünket egy pluralista világban? Hogyan tartható Jézus Krisztus egyedülálló volta a világnézetek, világvallások, álvallások és legkülönbözőbb ideológiák között? Ugyanakkor hogyan lehetünk "só és világosság"? Mit jelent a keresztyén egyháznak vonzó és hiteles módon jelen lenni, és Isten Országának hűségese tanúja lenni?

Mindenekelőtt emlékezzünk arra, hogy a pluralista kontextus közel sem idegen a keresztyénség számára; éppen erről beszéltünk korábban. Amennyiben pedig ez igaz, nem kell félni attól a világtól, amelyben magunkat találjuk. Láttuk, hogy a keresztyén identitás éppen a pluralista és ellenséges világban volt erős és határozott, míg a Nagy-Konstantini kor vallási értelemben vett „egypártrendszerében”²⁶ meggyengült. A missziói helyzet sokkal inkább járul hozzá a keresztyén identitás megerősödéséhez, semmint meggyengüléséhez. Lélektanilag is

²³ 50.

²⁴ Bővebben lsd.: William J. Abraham, *The Logic of Evangelism*. Eerdmans, Grand Rapids, Michigan. 1989. 117-163. Abraham a bevezetés hat aspektusát említi: az egzisztenciális vagy tapasztalati, a morális, a kognitív vagy intellektuális, a közösségi, a spirituális vagy kegyességi, valamint az „operációs”, azaz a Lélek ajándékai által a gyülekezet szolgálatába betagozó.

²⁵ Ebben a kérdésben lsd. Timothy Keller gondolatait az evangélium-központú igehirdetésről, amelynek során hangsúlyozza, hogy az evangélium mind a megigazulás, mind a megszentelődés gyökere. Azaz a Krisztus- vagy kegyelemközpontú igehirdetés, amely keresztyéneket szólít meg, a Krisztusi identitásból kiindulva kell, hogy motiváljon a megszentelt életre. Ennek tudatos és folyamatos figyelembevételére számtalan lehetőséget ad a keresztségi-krisztusi identitás ébrentartására. Timothy Keller, *Preaching in a Secular Culture*.

http://redeemercitytocity.com/content/com.redeemer.digitalContentArchive.LibraryItem/626/Preaching_in_a_Secular_Culture.pdf, 2012. márc. 27.

²⁶ Kreider találó kifejezése, 92.

igaz, hogy az erős identitás mélyreható biztonságot jelent, és a kioktató, támadó, mindig kritizáló és másokat befogadni nem tudó hozzáállás - hasonlóan a defenzív, visszahúzódó, az igazságot feladó viselkedéshez – a szilárd identitás hiányára mutat. Amennyiben a keresztyén gyülekezet krisztusi identitása erős és határozott, tudja, hogy a világ élete és jövője a győztes Krisztus hatalmában van, és ezért nem fél. Ebből az identitásból fakad az az attitűd, amit be kívánok mutatni.

David Bosch, az elhunyt dél-afrikai missziológus a keresztyénség és más vallások kapcsolatában vázolja fel azt a modellt, ami látásom szerint nemcsak a világvallásokkal való formális, hanem a sokféle vallást, ideológiát követő egyénekké szemben is követésre méltó út.²⁷ Bosch ismertet két hozzáállást. Az egyik a szigorú kizárólagosságé, amely a keresztyénséget, mint egyedül igaz vallást állítja szembe a hamisnak nyilvánított összes többi vallással. Mondhatjuk, hogy ennek szélsőséges megjelenése az a gondolkodás, amely szerint mindenki elkárhozik, aki nem lett Jézus követője. A másik végletben találjuk a pluralizmus és relativizmus útját, amely azt képviseli, hogy Jézusra a keresztyén vagy nyugati kultúrkörben van szükség, de egy hindunak, buddhistának nincs szüksége rá az üdvösséghez. Bosch rámutat arra, hogy a *kényelmes kizárólagosság* és az *önkéntes pluralizmus* közös tulajdonsága, hogy mindkét modell túl kerek, túl jól működik, amelyek alapján végül mindenki megtalálja a helyét. „*Sehol egy elvarratlan szál, sehol egy kis hely valami meglepetésnek, megoldatlan titoknak.*”²⁸ Talán éppen ez mutatja, hogy ezek a modellek túllépnek a Szentírás igazságán, és az emberi értelem bizonyosságát keresik.

A harmadik megközelítést Lesslie Newbigin úgy mutatja be, mint amelyben gondolkodásunk két ellentétes pólus között zajlik: „*A Golgota Isten végtelen szeretetének megnyilatkozása, s ugyanakkor a bűn borzalmas sötétségének leleplezése ... [gondolkodásunknak] Isten csodálatos kegyelme és a világ megdöbbentő bűne közti mágneses térben kell zajlania.*”²⁹ Ebben az erőterben élni, írja, egyszerre megterhelő és mégis megerősítő. Együtt kell tartani, hogy „egyszerre vagyunk Isten ellenségei és Isten szeretett gyermekei.” De a feszültséget csökkenteni akarjuk, ezért elindulunk, hogy egyik vagy másik pólustól távolabb húzódjunk. Elindulunk Isten szeretete felé: nem lehet, hogy bárki is elveszen; nem lehet az ember ennyire gonosz, biztos mindenkinek úgy lesz jó, ahogy van. Nem kell Jézushoz hívni az embereket. Vagy elindulunk a másik irányba: a bűn annyira szörnyű valóság, és abból csak Krisztus kegyelme szabadíthat meg, és aki ezzel így nem találkozik, az biztos elvesz. Ezzel szemben az evangéliumi álláspont, hogy mindenkinek tartozunk Jézus Krisztus tanúi lenni, miközben az üdvösség kérdése nem a mi kezünkben van, hiszen ezt egyedül Istennek áll jogában eldönteni, akinek kegyelme túlmutat minden mi megértésünkön. Bosch is hasonlóan próbál megállni a kijelentés igazságában „*Az üdvösségnek nem mutathatunk egyéb útjára, mint Jézus Krisztusra; ugyanakkor nem korlátozhatjuk Isten üdvözítő hatalmát. ... Elfogadjuk ezt a feszültséget, és nem törekszünk arra, hogy feloldjuk*”³⁰

Bosch ennek fényében dialógus és misszió címszó alatt egy olyan modellt vázol fel, amely teret ad annak a paradoxonnak, hogy a saját vallásunk iránti végleges elkötelezettség mellett igazán nyitottak maradjunk a másik ember vallása iránt.³¹ A dialógus és misszió kreatív feszültségét Bosch a következők mentén körvonalazza:

²⁷ David J. Bosch, *Paradigmaváltások a misszió teológiájában*. Harmat Kiadó, Budapest, 2005. 433-446.

²⁸ Uo. 441.

²⁹ Lesslie Newbigin, *Evangélium a pluralista társadalomban*. Harmat Kiadó, Budapest, 2006. 207.

³⁰ Bosch, 446.

³¹ 441-446.

1. Az első és legfontosabb, hogy tudatosan elismerjük a különböző vallások együttes létezését. Ez pedig feltételezi a dialógust; az egyoldalú, militáns megközelítés kizárt.

2. Az igazi dialógus elkötelezettséget követel meg. Nem meggyőződésünk feladását jelenti, hanem azt, hogy evangéliumi elkötelezettségünket megőrizve teljes figyelemmel fordulunk a másik felé. „*Tévedés, hogy a dialógus iránt való elkötelezettség nem fér össze a hitvalló állásponttal.*”³²

3. Dialógus csak akkor lehetséges, ha elfogadjuk annak lehetőségét, hogy a másik ember életében azzal az Istennel találkozunk, aki bennünket megelőzve már munkálkodott a másik kultúrájának és meggyőződésének kontextusában, és előkészítette őt a találkozásra.

4. Mind a misszió, mind a dialógus csak alázattal történhet, hiszen „*a keresztény hit a kegyelem (az érdem nélkül kapott kegyelem) vallása, másrészt mert a kereszt (a keresztényeket is megítélő kereszt) áll a középpontjában*”. Ennek kapcsán idézi Bosch N.P. Moritzent, aki a következőképpen fogalmazta meg a keresztyénség sebezhetőségét: „*a keresztény hit lényegéhez tartozik, hogy tanúinak, az üzenet közvetítőinek erőteljessé kell lenniük. A hit számára megnyerhető, az üdvösségnek megmenthető embereknek úgyszólván mindig lehetőségük kell legyen arra, hogy az evangélium tanúját keresztre feszítsék.*”³³

5. A dialógus nem lehet a misszió pótszere, helyettesítője. A kettő nem azonos, de nem is ellentétes egymással. Fontos, hogy a keresztyénség felismerje dialógikus természetét, de ez nem jelentheti azt, hogy feladja alapvetően missziói természetét. „*A keresztény hit nem mondhat le arról a meggyőződésről, hogy Isten határozott, eszkatologikus döntéssel küldte el Jézus Krisztust az emberek közé, bocsánatot, megigazulást szolgáló, örömteli új életet kínálva, és az emberek részéről a megtérés válaszára várva.*”³⁴

Hogyan tudjuk fenntartani ezt a feszültséget, amely abból fakad, hogy Isten egyedüli módon jelentette ki magát Jézus Krisztusban, ugyanakkor pedig nem hagyta magát tanúbizonyság nélkül? Ezt a feszültséget nem feloldani kell, hanem megtartani, alázatosan beismerve, hogy nincs minden válasz a birtokunkban. Végül Bosch a következő konklúzióra jut: „*hisszük, hogy a hit, amelyet vallunk, igaz, és hirdetni kell. Ám ezt nem úgy tesszük, mintha bírák és jogászok volnánk, hanem úgy, mint tanúk; nem mint katonák, hanem mint békekövetek; nem mint ügynökök, hanem mint az Úr követői.*”³⁵

Azt hiszem, a néhai David Bosch élete és halála a dél-afrikai apartheid rendszerben hűségese példája volt a megingathatatlan keresztyén identitásnak, az ebből fakadó bátor kiállásnak Isten igazsága mellett (szemben a rasszizmus bűnével), és a vele járó krisztusi alázatnak és sebezhetőségnek.

Lovas András

³² 442.

³³ 442-443.

³⁴ 445.

³⁵ 446.